

Opinnäytetyö (AMK)

Kuvataide

2021

Mikko-Pekka Hyvärinen

PÖTKÖTTELY HYVEENÄ, JOUTILAISUUS IHANTEENA

Mikko-Pekka Hyvärinen

PÖTKÖTTELY HYVEENÄ, JOUTILAISUUS IHANTEENA

Kirjallinen opinnäytetyöni käsittelee valmistuvan kuvataiteilijan elämää taiteellisen työskentelyn ja joutilaisuuden tasapainottelun välillä. Esitän huomioita joutilaisuuden merkityksestä taiteellisessa työskentelyssä ja suhteessa omaan työskentelyyni.

Opinnäytetyöni alussa taustoitin, millaisessa ympäristössä olen kasvanut ennen kuin päätin ryhtyä opiskelemaan kuvataiteita. Tarkastelen, mitä on joutilaisuus suhteessa työväen juuriini. Avaan millaisista ajatusmalleista olen joutunut opettelemaan pois, kyetäkseni tekemään taidetta täysipainoisesti ja syylistämättä itseäni taiteellisesta joutilaisuudesta. Käsittelem joutilaisuutta keskustellen lähdetietojen kanssa ja heijastellen niitä omiin kokemuksiini.

Tekstissä käytetyt lähteet liittyvät minua kiinnostavien yhteiskuntatieteilijöiden, tutkijoiden haastatteluihin ja podcasteihin sekä tutkielman kohdetta – joutilaisuutta – käsittelevään aineistoon. Keskeisimpiä lähteitäni ovat Juha Hurmeen näkemykset joutilaisuudesta, Päivi Rantalan sosiologiset tutkimukset päiväunien merkityksestä, sekä Armi Nurmisen opinnäytetyö joutilaisuuden merkityksestä intuitiiviselle tilalle. Lisäksi käyn läpi runoilija Harry Salmenniemen näkemystä palautumisen tarpeesta taiteilijan työskentelylle. Tutkielma sisältää myös kaunokirjallisia osuuksia ja omakohtaista pohdintaa aiheen puitteissa.

Opinnäytetyön tekeminen on lujittanut näkemyksiäni joutilaisuuden merkityksestä ihanteena ja vahvuutena taiteilijan työskentelylle tehokkuuskeskeisessä yhteiskunnassamme. Joutilaisuuden tutkiminen vahvisti käsityksiäni kirjallisen tutkielman menetelmistä ja selkeytti ajatuksiani omasta työskentelystäni taiteen kentällä.

ASIASANAT:

joutilaisuus, päiväunet, työmoraali, taiteilijuus

Mikko-Pekka Hyvärinen

RESTING AS A VIRTUE, LEISURE AS AN IDEAL

My written thesis debates the life of a graduating visual artist and the balance between artistic work and leisure. My intention is to observe the meaning of leisure in artistic work and in relation to my own work as a visual artist.

Initially the thesis explains what kind of environment I have grown up in before deciding to study visual arts. The thesis examines what leisure is in relation to my workers background. It studies what kind of paradigms I've had to unlearn to create art in a rounded fashion and not blame myself for artistic leisure. In the thesis I address leisure and rest by discussing with the source material and reflecting it on my own experiences.

The sources used in the text are related to interviews and podcasts of social scientists, researchers, and topics of interest to me, as well as material on the subject of study: leisure. The study also includes fictional contributions and personal reflection within the topic. The most central sources are views of Juha Hurme about leisure, sosiological studies by Pälvi Rantala on the importance of naps and the thesis by Armi Nurminen about the significance of leisure for intuitive state. Additionally, I go over the vision of the poet Harry Salmenniemi about the need of recovery in artist's work. The thesis includes fictional portions and personal speculation in the frame of the subject.

Working on the thesis firmed my views on the meaning of leisure as an ideal and a strength in artist's work in our efficiency fixated society. The research strengthened my understanding of the methods of written research and clarified my thoughts about my future in the field of art.

KEYWORDS:

leisure, naps, work ethic, artistry

Sadettaja

Arki siintää kokemuksessa duunariperheen kiireestä, aina oli jotakin suoritettavana, koska aika aina loppuu ja työt ei koskaan. Näin suvannon jo vanhempieni silmissä heidän käytyään tupakalla. Ehkäpä heidän teki mieli istahtaa hetkeksi, mutta huono omatunto tekemättömyydestä painosti jo mielessä: Piha, pihanurmi, haravointi, lumet, pyykit, parsiminen, paikkaaminen, astiat, pölyt, tahrat, imurointi, luuttuaminen, viikkaus ja halkominen.

Silti muistan autuaita hetkiä, jolloin vanhempani ryhtyivät kuin sanomattomasta sopimuksesta, voimien ehdyttyä, yhteistuumin lepoon paheksuttavasti keskellä päivää.

Ensin söisimme jotakin rasvaista ja sitten levolle. Olin kovin usein hämmentynyt tuosta arjen koreografiasta, kun itse vielä tunsin isäni muistutuksen armeijan sykkeestä, hän kaappasi minut kainaloonsa ja rupesi kuorsaamaan. Ehkäpä sopivasti oikeutimme lapsina levon vanhemmille ja menimmekin isän johtamana, ikäänkuin leikillä, muulta maailmalta salaa nukkumaan. Sadettaja rytmitti uneen. Joskus he nukkuivat niin pitkään, että heitä sattui, kolotti.

Keitin totutusti kahvit valmiiksi.

Ehkä se oli sen ajan power nap.

Saimme parannettua tuottavuutta.

SISÄLLYS

1 ALUKSI	6
2 JUURET TYÖVÄENLUOKASSA	8
3 TAITEILIJAKSI	12
4 PÄIVÄUNET, PALAUTUMINEN JA INTUITIO	15
5 LEIKKI HYVEENÄ	24
6 JOUTILAISUUTENI	25
7 LOPUKSI	28
LÄHTEET	29

1 ALUKSI

Pohdin tässä opinnäytetyössäni omakohtaisesti joutilaisuuden mahdollisuuksia taiteellista työskentelyäni rikastuttavana tekijänä. Heijastelen joutilaisuutta omiin mahdollisuuksiini toimia taiteilijana ja tulevaisuuden näkymiin apurahataiteilijana, mitä värittää näkökulma työläisperheen kasvattina. Käyn vuoropuhelua lähdeaineistojen kanssa verraten joutilaisuuden tärkeyttä yleisesti taiteellisen työskentelyn luonteeseen ja oman työskentelyni tulevaisuuden näkymiin. Pysin ilmaisemaan, miksi tietynlainen terveen joutilaisuuden lisääminen olisi luovien alojen etu. Tutkielmani keskeisin kysymys on: mikä merkitys joutilaisuudella on taiteellisessa työskentelyssä ja kuvataiteilijan työssä?

Erityisesti innostuin joutilaisuuden tärkeydestä taiteilijuudelle luettuani Juha Hurmeen Ylelle kirjoittaman kolumnin Joutilaisuuden ylistys. Siinä Hurme esittelee kronologisesti ihmisen historiaa levon näkökulmasta ja tehokkuusajattelua käänteisestä tarkastelukulmasta. On löydettävissä merkkejä aivan ihmisen alkutaipaleelta asti siitä, miten tärkeänä osana elämää on toimeentulossa tilassa oleilu esimerkiksi ihmisen abstraktin ajattelun kehittymisen ja sosiaalistumisen kannalta.¹

Taiteilijalle joutilaisuus on ensiarvoisen tärkeä tila inspiroitumiselle ja mahdollisuus luovuudelle. Taiteilijan rooli on kuvitella ja spekuloida tulevaisuutta. Tapahtui se sitten käsitellen menneitä tai nykyisiä näkymiä. Taiteilija voi yrittää luoda alustoja tai ponnahduslautoja, joiden avulla ihmiset voivat ajatella asioita toisella tavalla. Ihminen toimii hyvin irrationaalisesti, vaikka tietoa olisi miten paljon, joten tässä mielessä tiedon rinnalle tarvitaan taidetta lähettämään signaaleja mahdollisten tulevaisuuksien suunnista. Näin ei voi tapahtua, mikäli taiteilija menettää mahdollisuuden tehdä taidetta kokoaikaisesti. Tämä voi tapahtua esimerkiksi niin, että hän joutuu tekemään palkkatöitä tullakseen taloudellisesti toimeen.

Aluksi käyn läpi tietäni kuvataiteen opiskelijaksi ja kerron, millaisia oppeja sain nuorena elämään. Joukossa on myös pari kirjoittamaani runoa aiheen tiimoilta. Ne syventävät joutilaisuuden ja työskentelyn välistä vuoropuhelua. Käyn myös läpi joutilaisuutta päiväunien näkökulmasta, jota

¹ Hurme 2017.

perustelen käyttäen lähteenä Sosiologi-lehdessä julkaistua Pälvi Rantalan artikkelia Päiväunet arjen koreografiana osana omaa argumentointiani. Olen käyttänyt lähteenä Armi Nurmisen Turun Taideakatemialle valmistamaa opinnäytetyötä Matka taidekäsitykseeni kertoessani joutilaisuuden merkityksestä taiteilijan intuitiolle. Lisäksi kerron runoilija Harry Salmenniemen käsityksestä, miten toimia taiteen parissa uuvuttamatta itseään loppuun ja kiinnittämällä tarpeeksi huomiota palautumiselle.

Esittelen opinnäytetyön lopulla kuvia maalauksistani, joita en nyt kuitenkaan lähde syvemmin käsittelemään. Teoksissani kiteytyy taiteen tekemiseni joutilaana "taivaanrannan maalarina" niin metaforana joutilaisuudelle kuin myös osana maisemamaalauksellista otettani taiteilussa. Kuvat näyttävät lukijalle millaisia teoksia olen viime aikoina maalannut ollessani jouten. Kuva 1 oli osa taiteellista opinnäytetyötäni.

2 JUURET TYÖVÄENLUOKASSA

Yhteiskuntamme on tottunut ajatukseen taiteilijuuden tuskasta ja julmasta tiestä. Tervettä ja pärjäävää ihmistä ei pohjimmiltaan liikuta se, miten köyhille ja kiusatuille käy; ne, joilla menee hyvin, tuntevat olevansa arvokkaampia ihmisiä, eivät ainoastaan onnekkampia, vaikka he kysyttäessä jyrkästi kiistäisivät ja tuomitsisivatkin näin röyhkeän ja julman ajattelutavan.²

Työläisperheessä opittu asenne ei ole hellittänyt minussa vasta kuin viime vuosina, kun oivalsin joutilaisuuden jalon puolen. Minua opetettiin tekemään kaikki mitä tulevaisuudessa aioin, mitä ikinä se olisikaan, paiskimalla töitä lujaa, mielellään niin, että se tuntuu tavalla tai toisella. Ruuankin tuli onnistuneen syömisaktin seurauksena mennä jäseniin, tuntua niin että napa paukkuu. Siihen törmää edelleen, miten luovan alan tekijöistäkin puhutaan johonkin vinksahaneeseen talvisodan hengen tyyliin kovina tekijöinä tai että miten se ja se on niin kova paiskimaan hommia, tekijämiehiä. Mielestäni ilmaisut ovat pitkään kaivanneet jotakin vähemmän fyysiseen nojaavaa versiota, hieman päivitystä.

Uusi ja armoton, digitaalinen versio työtuntien laskijasta vaikutti minusta mielenkiintoiselta ollessani pienenä isäni työpaikalla. Samalla opin häneltä, miten menettää hermot niin, että *leikkaa kiinni*. Vaunukorjaamon kovuus tarttui minuun, ja omaksuin lahjakkaasti, miten sinnikäs, periksiantamaton ja luja minun täytyy olla erityisesti itseäni kohtaan.

Jatkoimme monesti isäni kanssa saunassa keskusteluita miehissä maailmassa pärjäämisestä poljettuani ensin koulumatkojen jälkeen läpi pakkasen seitsemän kilometriä kodilta kovuusharjoitteisiin jalkapallokentälle ja takaisin. Kovuusharjoitteissa valmentaja kannusti ja piiskasi aina epäterveellisesti antamaan kaikkemme, 110 % (onneksi tämä metodi on nykyään hieman muuttunut, kuten myöhemmin selvitän). Sauna urheilusuorituksen jälkeen teki hyvää, ja keskustelut siitä, miten ylittää itsensä isäni neuvoin, lujittivat siteitämme. Isä oli taustatukeni, ja olin ylpeä siitä, miten paljon nopeampi muita pelaajia hän oli omissa harjoitteissaan.

² Nylén 2018, 107.

Olin imarreltu, kun viimein tulin siihen ikään, että hän pyysi minut työpaikkansa tarmoiluihin mukaan. Ensin noihin urheiluihin, joissa menestyin, ja sittemmin itse työhön. Saunanlauteilla keskustelumme vaihtuivat muun muassa siihen, miten olin jo sukumme neljäs sukupolvi Valtionrautateilla. Tosin ahdistuin työn toksisessa työilmapiirissä käsittämättä sitä itse täysin.

Kaikista näistä kokemuksista johtuen minuun osui kuvataideopintojeni toisena vuonna jollakin erityisen viiltävällä tavalla tutoropettajani kehu siitä, miten *tekijämiestä* olin. Olin juuri ennen kuvataideopiskelujeni alkamista oivaltanut jollakin löyhällä tasolla, miten teokset vaativat jopa enemmän aikaa pohdinnalle ja ajattelulle, kuin konkreettiselle aktille. Ehkäpä se voi tapahtua romanttisesti haaveillen divaanin pehmeudessa, takkatulen äärellä, siemauksen vielä maistuessa huulilla tai jonkinlaisessa meditatiivisessa tilassa.

Löysin siis itseni montun reunalta pohtimassa syntyjä syviä, tulisiko minun sittenkin paiskia maalia kuten Pollock, todellista maskuliinista voimaa osoittaen? (Tämä ei tarkoita, että haluaisin ottaa Pollockin saavutuksista tai ansioista mitään pois.) Jouluiset löylyt olivat koettelevimpia. Vielä nykyäänkin löydän itseni muistelemassa noita hetkiä saunatontun vakavuudella. Olisi ehkä naiivia olettaa, että tuo patriarkaalinen kotikoulutus koskaan lähtisi minusta täysin. Se kytee heikoissa hetkissä. Palaan siihen vähintään ajatuksen tasolla aika ajoittain takaisin.

Suomalaisten eriarvoisuus näkyy kuolemassa. Se kohtaa köyhän aikaisemmin kuin rikkaan, kertovat monet tutkimukset.³ Tämä ero pätee niin naisilla kuin miehilläkin, mutta suurin eriarvoisuuden railo ammottaa eri sosiaaliluokkiin kuuluvien miesten välillä. Yllättäen luovaa alaa harjoittava köyhä taiteilija ja alaluokkainen duunari kohtaavat tässä. Molempien tie on kivinen ja elinajanodote on muun muassa sosioekonomisesta asemasta johtuen yhteiskunnamme lyhyimpiä.⁴ Puhun siis kaltaisistani apurahataiteilijuuteen pyrkivistä henkilöistä. Elinajanodotteen kannalta ennaltamäärätyltä vaikuttavan elämän suunnan muuttaminen vaatii huomattavia määriä henkisiä ja fyysisiä resursseja. Se

³ Vasantola 2019.

⁴ Vasantola 2019.

aiheuttaa jatkuvaa pohdintaa, miten tekisin toisin ja paremmin kuin mitä lapsuudenkodissa minulle annettu malli osoittaa tehtäväksi. Kuinka luottaa omaan tekemiseen, vaikka alitajunnassa jäytää jatkuvasti vaade *oikeiden* töiden tekemisestä?

Tulevana ammattitaiteilijana olen huolissani siitä, miten jaksan tehdä leipätyötä ja taidetyötä yhtä aikaa, mikäli apurahojen saaminen on todella vaikeaa ja kilpailuhenkistä eli näin ollen myös henkisiä voimia vievää paperityötä. Tällöin minun on siedettävä mahdollista alemmuuden tunnetta kuulumalla alimpaan tuloluokkaan, luotettava omaan tekemiseen rahahuolista huolimatta ja kestettävä stressiä näistä kaikista ja palkkatyöstä. Työstressin lisäksi matalapalkka-alalla työskenteleviä rasittaa usein huoli rahasta ja arjen sujumisesta. Sen päälle tulee epäluottamus, joka kohdistuu erityisesti suorittavan työn tekijöihin, luoviin aloihin ja työttömiin.⁵

Kouluttautuminen, itsensä kehittäminen, itsenäinen opiskelu, palautuminen, sosiaaliset tarpeet, vapaudentunne, miksi sitä nyt haluaa kutsua: joutilaisuus. Joutilaisuus on saanut negatiivisesti värittyneen kaiun työllä kehityksiaan asemasta nousseen ja raakaa työtä ihannoivan kansan suussa. Harhainen ajatusmalli, jossa työ määrittää tekijän identiteetin, arvottaa tämän ihmisyyden sekä sosiaalisella että sosioekonomisella tasoilla.⁶

Joutilaisuus on moninaisessa merkityksessään perin pohjin monien unelma ja liika työ ainainen valituksen aihe. Joutilaisuudessa piilee tehokkuuskeskeisyyden alle painunut rationaalinen vapaudenkäsité. Esimerkiksi taiteellinen joutilaisuus lasketaan helposti työttömyydeksi, ja se tuomitaan häpeällisenä, rangaistavana tilana. Tämä ilmenee sekä vasemmistolaisessa että oikeistolaisessa työttömyyspolitiikassa, jossa vasemmistolaisittain suitsutetaan työnhakijoita ja oikeistolaisittain paheksutaan työttömiä laiskoina, vaikkei töitä olisi edes tarjolla.⁷ Taiteen tekemistä edistävää joutilaisuutta joutuu selittämään, vaikka se on monen taidetta tekemättömänkin perimmäinen haave. Ehkäpä taustalla onkin kateellisuus siitä, kuka saa esimerkiksi taideapurahojen myötä *luvan* olla jouten. Tuota tuomitsemista hämärtää taiteilijan työn prekarisoituminen.

⁵ Roiha 2017.

⁶ Työstäkieltäytyjäliitto 2018, 16.

⁷ Työstäkieltäytyjäliitto 2018, 13.

Työelämän kontekstissa prekarisaatio usein viittaa totutun palkkatyörakenteen murtumaan, työelämän muutokseen kohti työn feminisoitumista, joka pitää sisällään mm. pätkätyöläistymisen, työaikojen epämääräistymisen ja työehtojen huononemisen.

Tarkemmin sanottuna käsitteellä *työn feminisoituminen* viitataan kolmeen asiaan. Ensinnäkin siihen, kuinka ns. epätyypilliset ja pätkätyöt ovat aikaisemmin koskettaneet lähinnä naisvaltaisia aloja ja tästä käsitteen nimi onkin perua. Toiseksi nykyisellään prekaarit työmarkkinat koskettavat sekä nais- että miesaloja. Tämän muutoksen positiivisena sivuilmiönä on, että työmarkkinoiden sukupuolittuneisuus on siis vähentynyt, esimerkiksi suomalainen yhteiskunta pohjaa ajatukseen kahdesta leivänansaitsijasta (breadwinners), tarkoittaen sitä, että ydinperheessä molemmat vanhemmista tai mahdollisesti useammakin (perhemuodosta riippuen) käyvät palkkatyössä. Kolmanneksi työ on samanaikaisesti ruumiillista ja organisoivaa. Työn ruumiillisuus viittaa siihen, että työtä tehdään omalla persoonalla ja olemalla läsnä. Se, että työ on organisoivaa, viittaa puolestaan siihen, että siinä puututaan ihmisten välisiin suhteisiin, kommunikoidaan ja muunnellaan toiminnan päämäärää. Tämä kotityömaistuminen ja koko persoonan likoon pistämisen vaade ei enää koske pelkästään naisaloja ja naisille tyypillisiä töitä, vaan se kattaa kaikki työt ja kaikki ammattialat, mutta erityisesti luovat alat.⁸

⁸ Pöllänen.

3 TAITEILIJAKSI

Yritin vuosia tehdä taidetta "aina, kun ehtii" -asenteella eli vapaa-aikoina, jotka jäivät haaveiden elättelyiksi, kunnes lopetin palkkatyöt ja tartuin haaveisiini. Taiteellisen työn tekeminen leipätyön ohella oli mahdottomuus, leipätyön ensin imettyä suurimman osan voimistani keskinkertaiseen notkumiseen työpaikalla. Tai ainakaan minun kohdallani tämänkaltainen järjestely ei yltänyt kovinkaan tasokkaaseen luovaan työhön. Lopputulokset eivät kannustaneet jatkamaan mielekkäästi. Yleensä duunariaikoina en saanut tehtyä mitään viikonloppuisin, vaan kaikki aika meni palautumiseen: ystäväni näkemiseen, virkistäviin harrastuksiin ja lepoon.

Nyt vaihtoehtoina ovat taidokas keuliminen muiden apurahanhakijoiden edelle eli apurahojen *kerjääminen* ja kilpaileminen muiden apurahojen hakijoiden kanssa, osa-aikainen hyväpalkkainen unelmien leipätyö tai ruveta valmistamaan mahdollisimman myyviä teoksia, keskittymällä myyvyyteen taiteellisen sisällön sijaan. Edellinen kommentti on kärjistetty ja ankean anti-kapitalistinen näkökulma. Siltikin väitän, että siinä piilee osittainen totuus. Kun taiteilija hivuttautuu työpisteelleen loihtimaan uutta työtään, tottakai hänen mieleensä ja luovuuteensa vaikuttaa toimeentuleminen ja töittensä myyvyys ennen pitkää, todennäköisesti jo ennestään taloudellisesti puristeisessa tilassa.

Kuinka mieletöntä taidetta Suomessakin voitaisiin tehdä, mikäli taiteilijoiden ei tarvitsisi kantaa jatkuvaa huolta toimeentulosta. Suhteellisen pieni taiteilijan palkka takaisi jo huomattavia muutoksia taiteen laatuun ja tuotteliaisuuteen.⁹

Apurahakilpailu tuottaa kateellisuutta taiteilijoiden keskinäiseen vuorovaikutukseen ja vie valtavasti voimia. Tosiasia on, että vain murto-osa apurahojen hakijoista voi saada niitä, ja vaikka yksittäisen taiteilijan tai kollektiivin tai jonkin projektin onni suosisi, kuluttaa jatkuva hakeminen silti varsinkin henkisiä resursseja turhaan. Miksi oman ammatin harjoittamista täytyy perustella jatkuvasti, anellen pieniä almuja sen mahdollistaakseen?

Eikö taiteella ole varsinaista sijaa yhteiskunnassa, halutaanko sen olevan jälleen kuin Suomen taiteen kultakaudella 1900-luvun vaihteessa? Siten,

⁹ Möttönen 2019.

että vain eliitillä tai sen valitsemilla taiteilijoilla on varaa ilmaista itseään, heijastella maailmaa? Eikö tässä juuri ole suuri riski taiteen yksinkertaistumiseksi tilaustöiksi tai trendikästä toistavaksi käsityöksi? On siis mielestäni erittäin tärkeää, että taidetta tuetaan monella tapaa ja näin mahdollistetaan taiteilijoille tietynlainen vapaus tai positiivinen joutilaisuus tehdä laadukasta taidetta eli työtään.

Taidekriitikko Otso Kantokorpi otti eläessään usein kantaa siihen, miten taiteen instrumentalisointi vaatii taiteilijoilta yrittäjyyttä eli myyvyttä ja kuormittaa taiteilijoita entisestään:

*Taidetta on aina yritetty ohjalla ja määrällä johonkin suuntaan. Tällainen instrumentalistinen taidekäsitys, jonka mukaan taide on jonkin tavoitteen saavuttamisen väline on ollut vallalla niin kauan kuin erillistä taidetta on ollut olemassa... ...Olen koko 2000-luvun ajan seurannut aika tarkkaan opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripoliittisia toimia ja uskalla väittää, että näin jälkikäteen kaksi asiaa nousee keskeisiksi. Ensinnäkin taiteilijoista on yritetty epätoivoisesti tehdä yrittäjiä ja sehän ei tahdo onnistua. Lopputuloksena hyvästä taiteilijasta tulee huono yrittäjä. Väliin tuntuu siltä, että kyseessä on ollut vain ovela yritys päästä taiteilijoista eroon.*¹⁰

Nykyään valtaa pitävät yhtiöt ja korporaatiot enemmän kuin koskaan ennen. Apurahajärjestöt ovat maailmalla enenevässä määrin yksityisiä, valtiollisia apurahajärjestelmiä puretaan. Toivottavasti Suomessa kehityssuunta ei ole ennen pitkää sama, jossa verorahoihin sidotut julkiset tuet taiteilijoille pyritään minimoimaan.

Hylkäsin vaikean pohdinnan jälkeen protestanttista työetiikkaa palvovan kansamme tajuntaan syöpyneen ja näin kovin kyseenalaistamattomaksi jääneen hokeman sanoman: "työtä nyt vain on tehtävä". Kuin apina selässäni se on muistuttanut olemassa olostaan läpi kuvataidekoulutuksen. Muistuttanut minua menneestä mahdollisuudesta, hyvätuloisesta (ja

¹⁰ Kantokorpi 2012.

henkisesti ahdistavasta) rautatieläisen urasta. Ja ei, taiteilijuus ei ole vain valinta, siihen ajaututaan. Kutsuttakoon sitä sitten vaikka "kutsumukseksi".

Sen sijaan, jos tulevaisuudessa häämöttäisi mahdollisuus esimerkiksi taiteilijapalkkaan, ei taiteilijoiden tarvitsisi käyttää voimiaan turhaan erinäisiin taiteilijuutta tuhoaviin ajatuksiin tai uppoutumalla toisen alan palkkatyön syövereihin.

Pidän tärkeänä voida kokea, että voin tehdä taidetta ja että taiteilijoilla ylipäänsä on mahdollisuus tehdä taidetta riippumatta menestyskeskeisestä ajattelusta ja kiitollisuuseremonioista. Minulle ei sinäänsä ole väliä sillä, tavoittelevatko jotkut taiteilijat kuuta taivaalta tai pyrkivätkö toiset julkisuuden hahmoiksi, niin kauan kuin tällaisella menestyskeskeisyydellä ei tapeta hiljaisemman ja vaihtoehtoisemman taiteen merkityksiä ja mahdollisuuksia kukoistaa omassa arvossaan ja saada apurahoja. Tämä on jossakin määrin kuvataiteen opiskelujeni alkuajoista askarruttanut minua. Miten yhteiskunnallinen eriarvoistuminen tulee vaikuttamaan taiteisiin?

4 PÄIVÄUNET, PALAUTUMINEN JA INTUITIO

Joutilaisuus tarkoittaa leikkimisen ja sohvilla lojumisen lisäksi sitä, että on todellinen mahdollisuus valita ja tehdä jotain muuta kuin työtä. ¹¹

Päiväunet

Niin työelämässä kuin myös kouluissa pidetään yllä perusteetonta protestanttiseen työetiikkaan nojaavaa käsitystä, jossa päiväunet ovat tabu. Siitä tulee kokea syyllisyyttä. Kuinka monesti yläasteikäisenä kävelin toiselle puolelle Oulun keskustaa mummoni luokse ottamaan hyppytunnilla vain noin kymmenen minuutin nokkaunet. Edellinen päivä koulupäivän jälkeen päättyi yleensä myöhäisiin jalkapalloharjoituksiin. (Kuvittelin itsestäni huippu-urheilijaa, kunnes polveni vastustajan virheellisen liukupotkun seurauksena ei enää palautunut ennalleen.) Niinpä olin todella väsynyt puolelta päivin nautitun lounaan jälkeen.

Tutkitusti ruoka imeytyy paremmin pienen levon yhteydessä sen sijaan, että se syötäisiin kiireessä hotkimalla, esimerkiksi liikkumalla kohteesta toiseen tai töiden tiimellyksessä. ”Nyt retkisänky työhuoneeseen, jotta lounaan jälkeen voi panna hetkeksi pötkölleen.”, kirjoittaa Tiede-lehden toimittajan Annika Mutanen. Hänen mukaansa ruokalevossa on järkeä, sillä aivot eivät toimi heti syömisen jälkeen normaalisti. Syöminen väsyttää, koska ruoka pysäyttää oreksiini-nimisten neuropeptidien tuotannon aivoissa. Oreksiinit ovat tärkeitä tajunnan ja energiatason säätelijöitä. Ne varmistavat, että aivot pysyvät hereillä hankkiakseen juuri tarpeellisen määrän glukoosia. Oreksiinituotannon häiriö voi johtaa narkolepsiaan sekä lihavuuteen. On

¹¹ Purokuru 2018, 18.

myös viitteitä siitä, että oreksiini on osallisena oppimisessa ja riippuvuuksissa.¹²

Unta tarvitaan oppimiseen. Erityisesti sensomotoriset eli liikkeiden hallintaa vaativat tehtävät onnistuvat paljon paremmin, kun opetteluun päälle on nukuttu yö tai vähintään nokoset.¹³ Unen puutteesta häiriintyy ensimmäisenä aivojen etuosaloikko, joka on aivotoiminnan tärkein ohjaaja. Se vastaa toiminnan suunnittelusta ja päättelystä. Täten otsaloikko on tärkeä myös luovassa ajattelussa.¹⁴

Päivi Rantala viittaa artikkelissaan Päiväunet arjen koreografiana tutkimustuloksiinsa, jotka hän keräsi vuonna 2012. Kysely oli suunnattu luovan työn tekijöille. Linkki Webropol-kyselyyn oli jaossa esimerkiksi taiteilijajärjestöjen sähköpostilistoilla ja erilaisilla tutkijafoorumeilla sekä Facebookin *Päikkärit*-ryhmässä. Kyselyaineiston analyysiä jäsentävänä teoreettisena yläkäsitteenä toimii arjen koreografia. Käsite juontaa juurensa tanssin alalta, mutta sitä on sovellettu sekä kulttuurin- ja esitystutkimuksessa (*performance studies*) että sosiaalitieteissä. Kyselyaineistossa on lukuisia esimerkkejä siitä, miten oma uni- ja elämän rytmi ovat ristiriidassa yhteiskunnan normien kanssa. Aineistosta voi lukea, että kahdeksasta neljään -työrytmi ei ole kaikkia varten ja että jotkut tarvitsevat yöunen lisäksi pitkät päiväunet.¹⁵

Rantala tekee artikkelissaan erittäin laajamittaisia havaintoja erilaisista tottumuksista päivärytmiin, joissa erilaiset nukkujatyypit ja työskentelytavat vaihtelevat. Aktiivisuuden ja passiivisuuden, läsnäolon ja poissaolon sekä vapauden ja kontrollin ristiveto näkyy kyselyaineiston vastauksissa. Vaikka päiväunet auttaisivat keskittymään työssä, ajatus niihin käytetyn ajan hyödyttömyydestä ja unesta passiivisena, tuottamattomana aikana voi olla sisäistetty ja omaksuttu osaksi omaa ruumiillista arjen koreografiaa.¹⁶

¹² Mutanen 2006, 17–19.

¹³ Mutanen 2006, 17–19.

¹⁴ Mutanen 2006, 17–19.

¹⁵ Rantala 2019, 176.

¹⁶ Rantala 2019, 184.

Rantalan aineiston perusteella voidaan myös sanoa, että joillekin vastaajille, jotka voivat itse päättää työryhtämsä, päiväunet ovat todiste vapaudesta.

“Nukkuminen on biologinen, fyysinen välttämättömyys, mutta se voi olla myös metodi, jolla työstää ajatuksia ja ideoita, tai vastarintaa, jolla erottautua niin sanotusta porvarillisesta työmoraaalista.”¹⁷

Hakiessani opiskelemaan kuvataidetta eri kouluihin, työskentelin henkilökohtaisena avustajana. Onnekseni ensimmäisessä avustajan työssäni avustettavani oli onnistunut hankkimaan itselleen työnantajan aseman ja kykeni näin suomaan minulle erinäisiä vapauksia. Merkittävimpinä niistä lupa harjoitella piirtämistä tauoilla ja puolen tunnin päikkärit keskellä päivää. En muista toista työtä, jossa olisin kokenut niin höyhensaarimaisia onnen hetkiä. Tosin levon tarve päivällä johtui pääasissa yövuoroista, jotka sotkivat ajattelua, työn ulkopuolella taiteilua ja elämisen rytmin pahasti.

Myöhemmin opiskellessani kuvataidetta havahduin luovien alojen työskentelyn merkittävään ja joustoa vaativaan luonteeseen lopputuloksen tai työskentelyprosessin kannalta. Olin yllättynyt, kun toisen vuosiluokan lopulla eräs opettajistani päätti, ettei työskentelytiloissa voinut pitää sohvia. Ehkäpä koulun raikkaaseen ilmeeseen eivät sopineet rähjäiset sohvut. Hieman myöhemmin koulun varoista laitettiin sitten erilliseen pulinatilaan uudet. Sohvat, keinutuolit, nojatuolit ja sängyt ovat olennainen osa luovaa työskentelyä. Olivat tällaiset leposijat sitten aivan työskentelytilan yhteydessä tai muualla, missä työskentely jatkuu.

Vaikkakin opintojeni kestoä pitkittivät pääasiassa traagiset lähimmäisteni menetykset, en laittaisi opintojen venymistä täysin niiden piikkiin. Olen luonteeltani hidas tekemään tai enneminkin pohdiskeleva. Se on myös vahvuuteni, sillä parhaat ideani kehkeytyvät, kun saan rauhan niiden synnyttämiseksi. Olen taidealalla kokemusta kartuttaessani huomannut, miten pienetkin muutokset työskentelyn olosuhteissa vaikuttavat varsinaisen tuottavuuden sujuvuuteen. Tämänkin prosessoimiseen tarvitaan joutilaisuutta. Kerroksittainen maalaaminen, harkitusti rakennetut väriyhdistelmät sekä muodot vaativat aikaa.

Huomaan usein maalatessani uutta visuaalista optista illuusiota kaksiulotteiselle pinnalle, jossakin vaiheessa vaipuvani sohvan perukoille työn alla olevaa katsellen. Se on minulle tärkeä osa työskentelyä. Se on

¹⁷ Rantala 2019, 185.

uppoutumista, matkaamista jossakin pimeässä, aivojen perukoilla piilottelevan idean luo.

Toisinaan kouluaikoina ideoiden *kehittely* venyi edellisenä iltana niin pitkäksi, että miltei täydellinen uupuminen oli väistämätöntä lounaan jälkeen. Tai ehkä väsymys johtuikin edellisestä iltavuorosta töissä tai molemmista. Uni olisi joka tapauksessa monesti maistunut aamuisen ryhmätapaamisen tai luennon jälkeen. Kotiin palaaminen lounasta sulattelemaan olisi tarkoittanut jumahtamista sijoilleen, varsinkin opintojeni viimeisinä vuosina siirryttyäni toiseen kaupunkiin asumaan.

Toisella paikkakunnalla asuvia on koulussani Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa ja käsittääkseni muissakin kouluissa useita jokaisella vuosiluokalla joka vuosi. Tällaiset opiskelutilanteet vaativat usein erityisiä järjestelyjä. Toiselta paikkakunnalta tulevaa opiskelijaa helpottaisi suuresti päiväunien mahdollisuus työskentelytilan lähetyvillä, sillä jatkuva matkustaminen lisää väsymistä. Tästäkin syystä olisi enemmän kuin suotavaa, että koulut järjestäisivät palautumistiloja opiskelijoilleen. Ehdottaisinkin koululleni erillistä, myrkytöntä lepoaunetta, jossa voisi olla hiljaisena käytännön pilana desibelimitari.

Monet luovan työn tekijät työskentelevät itsenäisesti esimerkiksi omassa työhuoneessaan, toimistotilassa tai ateljeessaan. Tällainen yksityinen tila mahdollistaa nukkumisen tai pötköttelyn. Tällöin on pitkälti ihmisen itsensä järjesteltävissä aikaa ja paikka torkuille, pohdinnalle pötköttelyasennossa tai levolle. Osa kuvataiteilijoista joutuu tekemään toista työtä rahoittaakseen päivittäiset kulunsa. Tällaisessa järjestelyssä työpäivää jäsentävät ja määrittävät ainakin osin jonkun muun odotukset, toiveet ja säännöt. Neuvottelun mahdollisuus arjen tilallisista ja ajallisista valinnoista ei välttämättä edes tule mieleen, eikä siihen ole mahdollisuutta.

Jos kuvataiteilijan sivutyön työpaikalla ei ole järjestetty paikkaa levolle, tilalliset valinnat ja ratkaisut ohjaavat ajattelemaan, ettei työpaikalla ole soveliasta nukkua. Päivi Rantalan tutkimuksen mukaan yhdessäkään työpaikassa, jossa työtilat ovat työnantajan järjestämät, ei ollut erikseen varattu mahdollisuutta tai tilaa lepoaunelle. Rantalan mukaan neuvottelut pötköttelysijasta työpaikoilla ja kouluissa eivät läheskään aina ole

eksplisiittisiä, vaan tieto ja ymmärrys syntyvät arjen toiminnassa ja ihmisten kohtaamisissa. Joskus normit tulevat näkyviksi vasta, kun niitä rikotaan.¹⁸

Olen aiemmin kokenut, ettei päiväunet olisi suotavia. Tätä ei kukaan ole kuitenkaan minulle suoraan sanonut. Olen lukenut sen ikään kuin rivien välistä, ettei esim. työpaikoilla ole vetäytymiseen, rauhoittumiseen ja lepäämiseen minkäänlaisia tiloja. (Nainen, 51–56v., Raasepori, taiteilija)¹⁹

Palautuminen

Jalkapalloilijan taustastani johtuen olen usein miettinyt liikuntasuosittelusten ja huippu-urheilun kehittymistä nykyisen kaltaiseksi, urheilijan kehoa kuuntelevaksi, maltillisemmaksi ja pitkäjänteiseksi. Ero on merkittävä 2000-luvun alun suosituksiin. Tuolloin harjoittelua pidettiin turhana, ellei sitä suorittanut kaikki voimavarat loppuun kuluttaen ja mielellään sen ylikin. Nykyään trendi on harjoitella usein, mutta kehoaan säästellen.

Jalkapalloa SM-tasolla pelanneen runoilija Harry Salmenniemen mukaan lähtökohtaisesti taidetta ja luovaa työtä tulisi tehdä, voidakseen samalla hyvin, ottamalla mallia nykyajan huippu-urheilijoiden valmennuksesta. Lepo katsotaan ensisijaiseksi. Joka arkipäivä harjoitellaan, mutta ei koskaan aivan loppuun asti eli voimien ehtymiseen asti. Näin jätetään halu tekemiseen kytämään ja samalla varmistetaan riittävä lepo, palautuminen, yöllinen lepääminen ja vältetään ylilyönnit ja suurin osa tilanteista, joissa voisi vakavasti loukkaantua.²⁰ Toisin sanoen sekä urheilussa että luovassa työssä riittävä joutilaisuus ja pelkkä oleilu urheilu- tai taiteenlajin parissa on keskeistä. Juoksuoppaidenkaan mukaan ei tulisi aloittaa uutta harrastusta juoksemalla nopeampaa kuin siten, että pystyy keskustelemaan samalla. Ei

¹⁸ Rantala 2019, 181.

¹⁹ Rantala 2019, 182.

²⁰ Mikä meitä vaivaa -podcast, 2020.

siis antaen kaikkiaan heti, jos koskaan, vaan rakentavasti ja maltilla.²¹ Tämä Salmenniemen vertaus soveltuu mainiosti mielestäni myös taiteen tekemiseen.

Tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani olen onnistunut toteuttamaan haaveeni perustaa työhuone, jonne on helppo kulkea ja jossa on helppo olla. Ensimmäisiä hankintojani sinne oli kiikkutuoli. Pohdin erittäin hartaasti valintaani tuon kiikkutuolin, retkisängyn, riippumaton ja retkipatjan välillä. Valinta työhuoneen optimoimiseksi oli haastava. Uuden työhuoneen ympärille on hyvä rakentaa aimo annos joutilaisuutta, tervettä pötköttelyä, jotta aivot saavat sopivasti aikaa, tilaa ja rauhan työskentelylle sekä intuitiiviselle luomiselle.

Maailmalla myllertää koronavirus, joka pahimmillaan eristää ihmisiä toisistaan ja samalla heikentää heitä sekä terveydellisesti että taloudellisesti. Monet joutuvat lomitetuiksi tai irtisanotuiksi. Suhteessa siihen olen onnekkaasti löytänyt taiteellisen työskentelyn sivuun rahaa tuottavan työn. Työn joka on olennainen suhteessa yhteiskunnan välttämättömiin tarpeisiin. Työ kuitenkin kuormittaa minua siinä määrin, että taiteellinen työskentely sen ohella on haastavaa.

Vaarana on, että työ saattaa viedä mukanaan uuvuttaessaan kokoaikaisesti. Tämän on siis tarkoitus olla väliaikainen ratkaisu toimeentulemiselle sulkematta kuitenkaan samalla mahdollisuutta tehdä sitä, mihin minut on koulutettu ja mitä teen mieluiten, eli taidetta, maalauksia, runoja ja installaatioita. Tavoitteenani on siis heittäytyä taiteen tekemiseen kokoaikaisesti, kokonaisvaltaisen joutilaasti maalailen taivaanrantoja. Toivon, että nykyinen leipätyöni ei kuormita minua aivan liikaa ja kykenisin osa-aikaisesti myös taiteilemaan. Ihmissuhteet toki jäävät tällaisessä järjestelyssä helposti paitsioon tehdessäni periaatteessa kahta työtä ja pitkiä työpäiviä, mikä koituu ennen pitkää epäterveelliseksi puutteeksi.

²¹ Mikä meitä vaivaa -podcast, 2020.

Intuitio

Armi Nurminen käsittelee Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa valmistamassaan opinnäytetyössään Matka taidekäsitteeseen joutilaisuutta intuition näkökulmasta. Samaistun Nurmisen näkemykseen, sillä maalatessani intuitiolla on oma paikkansa. Kun maalaan, maalaan sitä kaikkea minkä taakse en pysty silmilläni näkemään. Pysin maalaamaan tunnetta jostakin etäisestä tilasta mielen taikka luonnon, maalaten taidemaalari Rafael Wardia mukailleen näkyväksi näkymätöntä. Etsimme lopullista rajaa, josta meillä ei ole mitään tietoa ja jota emme välttämällä ikinä edes löydä.²² En usko, että voisin sitä koskaan saada täysin esiin maalattua, eikä tarvitsekaan. Se ei ole perimmäinen tavoitteeni. Enemminkin olen kiinnostunut käsittelemään maalaten kysymyksiä tuosta saavuttamattomasta tilasta ja itse maalaamisesta prosessina. Se vaatii paljon aikaa ja kiireettömyyttä.

Opinnäytetyön alkupuolella Nurminen sivuaa Albert Einsteinia täsmentääkseen nyky-yhteiskunnassa alisteiseen asemaan jäänyttä hiljentymisen taitoa suhteessa päivä päivältä hektisempään maailmaan: "Albert Einstein nimesi rationaalisen ajattelun intuition uskolliseksi palvelijaksi ja oli sitä mieltä, että rationaalisanalyttiseen ajatteluun keskittynyt yhteiskunta on unohtanut intuition roolin ja merkityksen ihmisen luontaisena kykynä."²³

Nurminen jatkaa painoittamalla joutilaisuuden tärkeyttä aikaa ja tilaa vaativana rauhoittumisena ja uppoutumisena, ikäänkuin avautumisena tai kunnioittamisena jollekin, mikä meissä kaikissa jo on. Juoksemme paniikinomaisesti minuutin sisällä lähtevään metroon, vaikkei meillä olisi kiire ja seuraava tulisi jo parin minuutin päästä. Hektinen asenne tarttuu ja leviää ihmisestä toiseen. Niin voisi olla myös joutilaisuuden laita, jos mieltäisimme sen kollektiivisesti tärkeäksi osaksi työskentelyä, laadukkaamman jäljen tavoittelua ja laadukkaamman elämän tavoittelua. Tie tähän voisi löytyä lopettamalla kiireessä hyörimisen ja toinen toistemme

²² Kultakuume 2013.

²³ Nurminen 2013, 16.

kiireettömyydestä, näennäisestä tekemättömyydestä eli joutilaisuudesta säätämisen.

Nyky maailman fraktaalinen luonne ei anna intuitiolle ja ideoinnin luontevalle synnylle tarpeeksi mahdollisuuksia. Nurminen nostaa esimerkiksi hänen kouluprojektina syntyneen vedenalaisen veistoksen Kalakodon ideointivaiheen joutilaana tilana:

Luovassa työssä näyttäisi olevan hyvin tärkeää se, että on avautunut intuitiolle. Intuitiivinen työskentely vaatii mielen hiljentymistä, tilaa ja aikaa. Olen jo pitkään peräänkuuluttanut joutilaisuuden tärkeyttä ja alunperin koko opinnäytetyöni piti käsitellä joutilaisuutta. Olen nyt kuitenkin näiden monien muiden luovuuteni lähtökohtien kautta törmännyt joutilaisuuden tärkeyteen yhä uudelleen vaikka se ei pääaiheeni enää olekaan. Nykyajan pirstaleisuus kuormittaa mieltä ja olemme monesti liian hektisessä tilassa pysähtyäksemme kuuntelemaan sisältä kumpuavia ääniä. Säntäämme sinne tänne ja projektista toiseen emmekä oikein pysähdy taikka "saa lupaa pysähtyä", koska meiltä vaaditaan paljon...²⁴

Nurminen näkee intuitiivisuuden toimivuuden kannalta välttämättömänä antaa hiljaisuutta ja rauhaa sisäisten viestien kuuntelemiseen. Ymmärrän itse Nurmisen opinnäytetyön viestin intuitiosta niin, että se ei ole vain asia, jota tulee kehittää, sille tulisi vain antaa mahdollisuuksia avautua. Samaistun Nurmisen näkemyksiin varsinkin siinä, ettemme tahdo nähdä sitä eroa mikä vallitsee vastaanottavaisen tilan ja sekavatunteisen että hälyisen mielen välillä. Nykyään vain kovin harvoin näemme tämän eron ja onnistumme antamaan joutilaisuudelle aikaa ja paikan.

²⁴ Nurminen 2013, 17.

Raksa

Kofeiini patoaa adensiinin tunneiksi, tämä unihiekka kertyy kaiken aikaa padon taakse ja jossakin vaiheessa adensiinivirta tulvii yli. Reseptorijoki vyöryy valtavalla voimalla ja on lähellä muuttaa maailmaani Kamalokan kaltaiseksi ja lepuuttaa kehoani, temppeliäni.

Vielä vähän pohjaankeitettyä, vailla maitoa. Puristeinen olotila. Työnjohtajan luoma paine palkkaani ääneen laskemalla ja perusteeton manalamaisen montun reunalla tuijottelu estää kuitenkin hetken levon. Tarvitsen ihan vain pienet, nokoset. Syntisen houkuttelevan päivätorkun ajatuskin keinuttaa kroppaani.

Lentohiekkaa.

Glykogeeni ehtyy. Öiset proteiinin täyteiset rakennus- ja huoltotyöt jäivät liian lyhyiksi aivoissani. Montun funktio hämärtyy, onko se leposija, pehmeää maata valmiiksi möyhittynä.

Juoksuhiiekkaa.

Väsymys laskee riskinottoa, mutta pidentää samalla reagoimiseen vaadittavaa aikaa.

5 LEIKKI HYVEENÄ

Pidän tietynlaista leikkittelyä ideoilla, mahdollisuuksilla ja tulevaisuuksilla hedelmällisenä. Utopioiden ajattelu on ollut perinteinen tapa laajentaa yhteiskunnallista mielikuvitusta.

Jotta taiteilijat pystyvät ajattelemaan ja kuvittelemaan mahdollisimman kekseliäitä vaihtoehtoja nykyiselle elämäntavalle, he tarvitsevat unta, lepoa, läheisiään ja mahdollisuuksia joutilaisuuksiin mahdollisimman usein. Uskon, että *jos* koko työkeskeinen systeemimme muutettaisiin siten, että ihmiset eivät enää lähtökohtaisesti tuntisi syyllisyyttä työpanostuksestaan kansallisarvoisena mittarina, ongelma katoaisi hiljattain. Totuttua pitempiä vapaita aikoja tulisi siis vaalia sosiaalisen paineistamisen sijaan.

Tämän uuden vapauden taiteilijat voisivat täyttää esimerkiksi leikkimielisellä joutilaisuudellaan. Tällainen joutilaisuus tulisi käsittää hyveenä. Historioitsija Johan Huizingan mukaan leikki on keskeinen osa kulttuurin syntyä, kaiken positiivista kokeilua ja testailua, aivan kuten hän asian ilmaisee teoksessaan *Homo Ludens* (Leikkivä ihminen). Leikkimisen laajemman merkityksen voi käsittää esimerkiksi englannin kielen sanan *play* kautta (ja muutaman muun). Se merkitsee leikkimistä, pelaamista, soittamista, näyttelemistä, esiintymistä ja kisaamista, sekä kevytmielisesti että vakavasti. Usein esimerkiksi pelaamisen ja soittamisen yhteydessä on tapana painottaa leikkimielisyyttä, jotta esteetön ja adaptiivinen tila löytyisi jälleen jäykän suorittamisen sijaan. Tällainen uuden luominen kokeilemisen ja leikkimisen kautta vaatii joutilaisuutta, muutoin tekeminen pelkistyy suorittavan asenteen rajallisuuteen ja menettää tietyn elastisuutensa.²⁵

²⁵ Huizinga 1984, 50–52.

6 JOUTILAISUUTENI

Kuten useimmat taiteilijat ja kirjailijat, teen kuitenkin töitä kaiken aikaa, kuin mieletön. Kirjoittamiseen käytän vain pienen osan valveaoloajastani. Teksti täytyy kyllä ennemmin tai myöhemmin tuottaa, mutta se ei ole kirjailijan työtehtävistä vaativin eikä varsinkaan aikaa vievin. Eivät taidemaalariakaan koko ajan maalaa. Paljon enemmän he ajattelevat, ajattelevat maailman ja maalaamisen suhdetta. Tätä selvää asiaa on hieman vaikea selittää. Millaisesta "ajattelusta" on kysymys? Se ei tietenkään ole pelkkää pohdiskelua ja järkeilyä ja ongelmanratkaisua. Se on kokonaisvaltaista, jatkuvaa hahmottamista, muodon hakemista.²⁶

Palaan Harry Salmenniemen oivallukseen taiteen tekemisestä kestäväällä tavalla. Hänen mukaansa taiteilijalla tulisi muistaa palautumisen tärkeys halliten suorittamisen ja joutilaisuuden säätely. Tämän asian tiimoilla minun täytyy muistuttaa jatkuvasti itselleni liikunnan tarpeellisuudesta mielen ja joutilaisuuden auvoisuudelle. Palaudun stressistä parhaiten karistellen liikunnalla pois suorittamisesta kasaantuneen kireyden tai levottomuuden. Keho uppoutuu kokemuksiini mukaan makeimmin herkullisiin kehitelmiin ja luoviin aivoriihiin pötköteltäessä, saatuaan ensin hieman liikuntaa, vartalon liikettä eli elimistön vireyttä alleen.

Ulkonäölliset paineet tai muut seikat suhteessa liikkumiseen voi jättää tässä mielessä täysin sivuun. Puhun siis vain jonkinlaisesta leppoisasta joutilaisuuden optimoinnista, en siis edes biohakkeroinnista. Minulle liikkuminen on jo pitkään toiminut tasapainoittavana tekijänä, ja se on auttanut myös masentavien tai vain lannistavien aikojenkin ylitse. Tämä on empiiristä ja mahdollisesti hyvin yksilöllistä myös, mutta olen välillä liikkuessani ja sen jälkeen kokenut syvää varmuutta siitä, miten olennaista olevaisuudellemme on vartalomme rasittaminen hieken. Miten vapaasti ajatukseni virtaavat, kun vartaloni hengittää rasiituksen jälkeen jälleen kaikki aistit avoinna, unohtamatta rauhoittumista (esimerkiksi saunoen tai meditoiden) ja muiden erilaisten elämäniloa lisäävien tietoisuustaitojen harjoittamista.

²⁶ Nylén 2018, 16.

Koen, että mikään ei ole pysyvää ja kaikki on jatkuvassa muutoksessa. Pysyvyys on harhaa. Elämässä tulee erilaisia esteitä ja helpompia ajanjaksoja, ja näin ollen tulee myös taiteen saralla. Olen huomannut itselleni sopivaksi näiden vaiheiden läpi elämiseen kehon ja mielen liikuttaminen säännöllisesti ja seuraavan lausahduksen mielessä pitämisen. Pysin muistamaan tämän aforismin myös taidetta tehdessä: "Ainoa pysyvä asia on muutos". Alkuperäisen lauseen on mitä ilmeisimmin ensimmäisen kerran esittänyt Herakleitos (535–475 eaa.), antiikin kreikkalainen filosofi. Herakleitos katsoi, ettei aineellisessa todellisuudessa voi olla mitään pysyvää. Siksi hän ajatteli, että muutos on todellista ja pysyväisyys vain harha. Hänelle kaikki oli liikkeessä, kuten hänen tunnetuimmassa aforismissaan "Panta rhei":²⁷

Πάντα ῥεῖ καὶ οὐδὲν μένει.

Panta rhei kai ouden menei.

Kaikki virtaa, mikään ei pysy paikallaan.²⁸

Samaistun tähän näkemykseen hyvin syvästi. Se on yhtäaikaan lohdullinen ja loputtoman viisas. Koen taiteen tekemisen osana tätä virtaa. Taiteen poliittisuus, tila, jossa taiteellisen tutkimuksen avulla käsitellään yhteiskunnallisia teemoja ja etsitään niihin uusia, vaihtoehtoisia tulkintoja, on tämän virran heijastelua näkyviin. Erilaisia yhteiskunnallisia muutoksia on käynnissä koko ajan. Muutokset voivat koskea diskursiivisia tiloja, konkreettisia interventioita, kokemuksellisuutta tai vaikka marginaalisia esittämisen tapoja. Osa muutoksista on äkillisiä ja osa ennalta aavistettavia, kuten ilmastonmuutos.

Uskaltaisin siis väittää, ettei kukaan kykene ilmaisemaan näitä yllä

²⁷ Burnet 1948, 136.

²⁸ Burnet 1948, 136, 139 & 146.

mainittuja teemoja taiteensa kautta, ellei hänellä ole aikaa ja tilaa joutilaisuudelle aistia, kokea tai olla osana tuota virtaa. Taiteilijalle joutilaisuus on ensiarvoisen tärkeää, jotta hän voisi inspiroitua ja mahdollistaakseen luovuudelle suotuisat puitteet.

Näen, että taiteella voi vaikuttaa monella tapaa yleisiin mielipiteisiin ja yksittäisiin ihmisiin, mutta en halua ottaa roolia erityisesti esimerkiksi ilmastotaiteilijana. Työskentelyni lähtee tunnepohjaisesta inspiraatiosta. Kun inspiraatio iskee, niin se on selkeä ja voimakas oivallus. Siinä minulla on suurpiirteinen kuva jostain valmiista teoksesta, jota kohti pyrin. Sitten kun teos on valmis ja kuluu aikaa, niin itsekin vasta tajuan, mitä siinä olen käsitellyt. Tuo ajallinen etäisyyden ottaminen teokseen auttaa monesti näkemään teoksen merkitykset uudesta näkökulmasta ja lopputuloksen kokonaisuutena taideteoksena. Tällöin näen teoksen ilman, että pilkon kaikkia työskentelyvaiheita työn sisällä osiin.

7 LOPUKSI

*Oi laiskuus, armahda sinä tätä rajatonta kurjuutta! Oi laiskuus, taiteiden ja kaikkien jalojen hyveiden äiti, vuodata sinä palsamia ihmiskunnan kärsimyksiin!*²⁹

Ryhtyminen kuvataiteilijaksi on suuri haaste, eikä yhteiskuntamme liiemmin kannusta taiteilemaan. Jos sen kestää ja oppii järjestelemään elämänsä rakennuspalikat sopivasti niin, että työskentely ei alkutaipaleella pienituloisena taiteilijana rasita liikaa mieltä eikä kehoa, saattaa taiteilijuuden tie olla hyvin antoisa.

Olen oppinut opinnäytetyöni valmistelun ohella optimoimaan tavoitteeni kohti unelmaani: työskennellä edes osa-aikaisesti täysipainoisena kuvataiteilijana, tapahtukoon se sitten apurahoin tai toisin menetelmin. Joka tapauksessa vastaus siihen on tulevaisuudessa. Opinnäytetyö on ollut hyvä tapa perehtyä ammattia koskeviin haasteisiin, prekariaatin ja sen ympärillä vallitseviin realiteetteihin syvemmin. Samalla kirjoittaminen aiheesta on ollut hyvä siirtymistapa koulun, opiskelijaruuan ja opintotuen turvasta omilleen. Käsittääkseni moni on kokenut siirtymisvaiheen romahduksen kaltaisena tilana ja ovat jääneet nuolemaan näppejään, jos opinnäytetyö ja ensimmäiset apurahahakemukset eivät kantaneetkaan hedelmää.

Onko tällainen taiteilijan arkielämän kokemus tai kolahdus tarpeellista? Toisinaan kuulee taiteilijuuden kivisen tien glorifiointia, että taiteilijan tulee ammentaa inspiraationsa tuskasta. Itse olen sitä mieltä, että tämä on hyvin vääristynyttä ajattelua, jossa sekoitetaan taiteilijan empatiakyky eli esimerkiksi herkistyminen vaikeiden asioiden edessä siihen, että hänen henkilökohtaisesti tulisi käydä kärsimysten tie läpi.

Joutilaisuutta vaalimalla meillä on mahdollisuus vapaampaan ja empaattisempaan taiteilijuuteen. Niissä on kaikki ainekset luovuuteen sekä uuden että paremman luomiseen.

²⁹ Lafargue 1883, 52–53.

LÄHTEET

Burnet, John 1948. Early Greek Philosophy. London: Adam & Charles Black.

Huizinga, Johan 1984. Leikkivä ihminen: yritys kulttuurin leikkiaineeksi määrittelemiseksi (Homo ludens). Suom. Salomaa, Sirkka. Helsinki: WSOY.

Hurme, Juha 2017. Joutilaisuuden ylistys. Luettavissa verkosta: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/04/26/juha-hurme-joutilaisuuden-ylistys>. Viitattu 6.6.2019.

Kantokorpi, Otso 2012. Kultakuumeen kolumni. Yle Areena-verkkopalvelu. <https://areena.yle.fi/1-1748550#autoplay=true>. Viitattu 14.3.2020.

Kultakuume. 2013. Kultakuume: Rafael Wardin mustassa välkehtii valo. Yle Areena-verkkopalvelu. <https://areena.yle.fi/audio/1-2065778>. Viitattu 9.3.2021

Lafargue, Paul 1981. Oikeus laiskuuteen (Le droit à la paresse). Suom. Rahkonen, Keijo. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto.

Mikä meitä vaivaa -podcast 2020. Jakso 59: Kompensoi itsesi kolonialistiksi. Veikka Lahtinen ja Pontus Purokuru. <https://voima.fi/podcast/mmv-59-kompensoi-itsesi-kolonialistiksi/>. Viitattu 5.5.2020.

Mutanen, Annikka 2006. 8 syytä nukkua. Tiede-lehti 8/2006. 17–22.

Möttönen, Sari 2019. Intohimon hinta. Osa 2: Tärkeintä on taide. Yle Areena-verkkopalvelu. <https://areena.yle.fi/1-50273372>. Viitattu 14.1.2020.

Nurminen, Armi 2013. Matka taidekäsitteeseen: työskentelyäni ohjaavat tavat ja periaatteet. Opinnäytetyö. Kuvataiteen kandidaatin koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu 2013. Luettavissa verkosta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/69121>. Viitattu 12.1.2020.

Nylén, Antti 2018. Häviö. Helsinki: Kosmos.

Purokuru, Pontus 2018. Täysin automatisoitu avaruushomoluksuskommunismi. Helsinki: Kosmos.

Pöllänen, Pirjo 2016. Pätkätyöläisen prekaari arki. Sosiologi-nettilehti. Ensimmäinen numero 2016. Luettavissa verkosta: <https://www.sociologi.fi/?p=553>. Viitattu 7.4.2020

Rantala, Päivi 2019. Päivänet arjen koreografiana. Sosiologi-lehti. Toinen numero 2019/ 56. vuosikerta, 174–187.

Roiha, Taija 2017. Luokattomat taiteilijat? Taiteellisen työn yhteiskunnallinen eriarvoisuus prekaarissa taidemaailmassa. Taidehistoria tieteenä-verkkolehti. <https://tahiti.fi/01-2017/tieteelliset-artikkelit/luokattomat-taiteilijat-taiteellisen-tyon-yhteiskunnallinen-eriarvoisuus-prekaarissa-taidemaailmassa/>

Työstäkieltäytyjäliitto 2018. Tekstejä Työstäkieltäytyjille. Tallinna: Raamatutrükikoja OÜ

Vasantola, Satu 2019. Duunariperheen tytöstä tuli professori, joka puolustaa työläisiä – Suo- messa on paljon sairaaksi tekevää työtä, sanoo Anne Kouvonen. Luettavissa verkosta: <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006147227.html>. Viitattu 2.11.2019.

TEOSKUVAT

Kuva 1. Hybris, 2019, 120 x 90, öljy puulevyllä.

Kuva 2. Peitinlasi, 2019, 120 x 90, öljy puulevyllä.

Kuva 3. Tähistys II, 2018, 120 x 90, öljy puulevyllä.

Kuva 4. Muista koisia, ajatuksia aurinkoisia, 2020, 120 x 90, öljy puulevyllä.

Kuva 5. Odotus, 2021, 110 x 70, öljy kankaalle.